

KOSOVA BİLGİ NOTU

Aralık 2021

EKONOMİK ARAŞTIRMALAR

arastirma@deik.org.tr

Makroekonomik Göstergeler ve Tahminler

GÖSTERGE	DEĞER	2019	2020	2021 (tahmin)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	8	7,8	9
Büyüme	%	4,9	-5,3	6
Nüfus	Milyon Kişi	1,8	1,8	1,8
Kişi Başı Gelir	Bin USD	4,5	4,3	5
Enflasyon	%	1,1	0,1	5,4
İşsizlik Oranı	%	25,7	25,6	-
Cari Denge / GSYH	%	-5,6	-7,1	-7,9
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-2,9	-7,8	-4,8
İhracat	Milyar USD	0,44	0,54	-
İthalat	Milyar USD	3,6	3,5	-

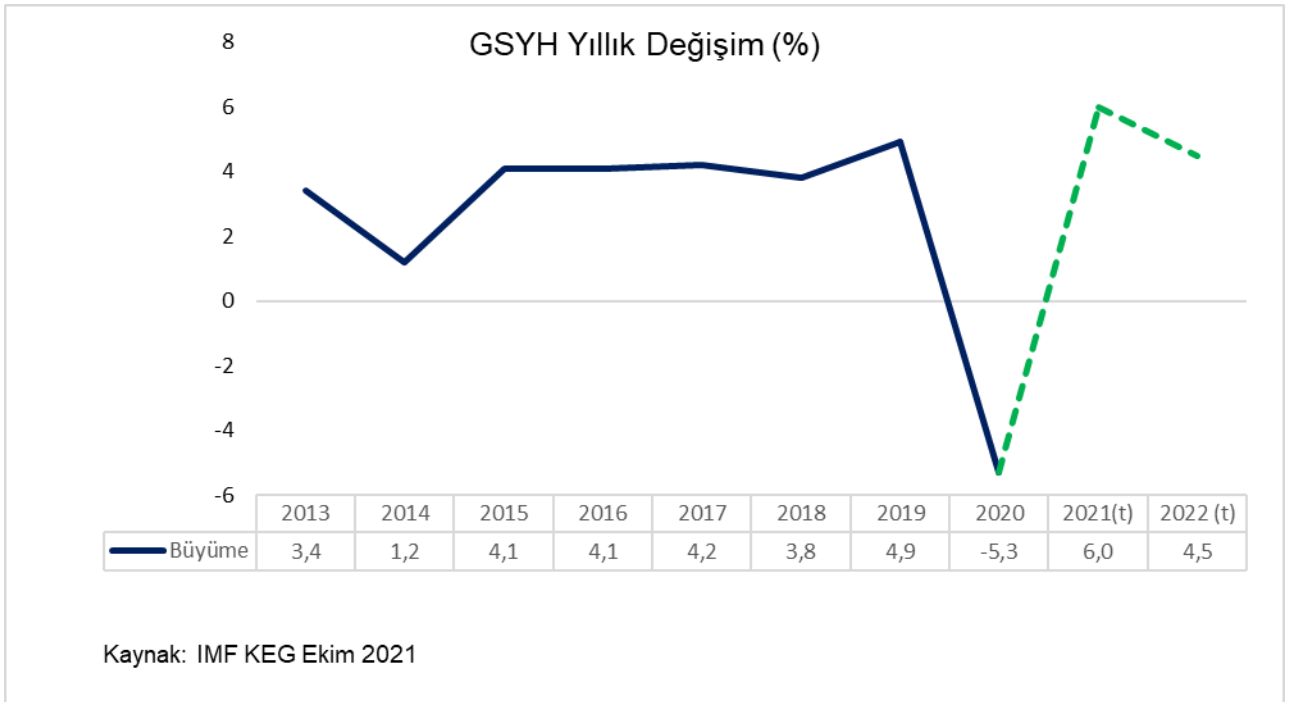
Kaynak: IMF Küresel Ekonomik Görünüm Ekim 2021, IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Verileri

1. KOSOVA EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

- Kosova, 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan etmiş olup, 100'den fazla Birleşmiş Milletler üyesi ve Avrupa Birliği'nin (AB) 28 üyesinden 23'ü tarafından bağımsız bir ülke olarak tanınmaktadır.
- Dünyada 195 ülke arasında en büyük ekonomiye sahip 140. ülkedir.
- Ülke yakın zamanda Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (CEFTA), IMF, Dünya Bankası ve EBRD üyesi olmuştur.
- Ekim 2015'te AB ile Kosova'yı bağlayan ilk resmi akdi ilişki olan "İstikrar ve Ortaklık Anlaşması" imzalanmış ve bu anlaşma Nisan 2016'da yürürlüğe girmiştir.
- 14 Şubat 2021'de ülkede parlamento seçimleri yapılmış ve mevcut hükümet 22 Mart 2021'de seçilmiştir.
- Ülkede kişi başına düşen gelir 4,287 USD seviyesi ile Avrupa bölgesinde son sırada, dünyada ise 103. sırada yer almaktadır.
- 2020 öncesi 5 yıllık ortalama GSYH büyüme oranı %4,2 olarak kaydedilmiştir (Doğu Avrupa'nın aynı dönem ortalama yıllık büyüme oranınının 2 puan üzerindedir).
- Ülkenin ekonomik büyüme modeli uzun yıllardır işçi döviz gelirleriyle desteklenen tüketim harcamalarına dayalı iken son yıllarda yatırım ve ihracat itişli görünümüne doğru evrilmiştir.
- Kosova ekonomisi 2020 yılında pandemi nedeniyle %5,3 küçülmüştür. Ülke, salgına dayanıklı bir finansal sistem, kamu bütçesinde yeterli likidite ve küresel tedarik zinciri bozukluklarına eğilimli olmayan izole bir ekonomik yapı ile girmiştir.
- GSYH'nin 2021 yılında %6, 2022 yılında ise %4,5 büyüyeceği tahmin edilmektedir.
- Kosova'nın son 10 yıllık ekonomik büyümesi komşularından daha iyi performans göstermesine karşılık, özellikle kadınlar ve gençler için yeterli iş olanakları sağlanamamış ve yüksek işsizlik oranlarını azaltılamamıştır.
- 2014 yılında %35,3'e kadar yükselen işsizlik oranı, aralıksız ekonomik büyüme dönemine rağmen 2020 yılında ancak %25,6'ya gerileyebilmiştir. Kosova bölgesindeki en yüksek işsizlik oranına ve en düşük iş gücüne katılım oranına sahip ülkedir.
- Ekonominin en kırılgan yapısal yönlerinden biri de cari işlemler açığıdır. 2020 öncesi 10 yıllık dönemde cari işlemler açığının GSYH'ye oranı %7,5 olarak kaydedilmiş, 2020 yılında ise %7,1

seviyesinde gerçekleşmiştir. İlgili oranın 5 yıl sonraki uzun vadeli ortalama tahmini %5 olarak hesaplanmaktadır.

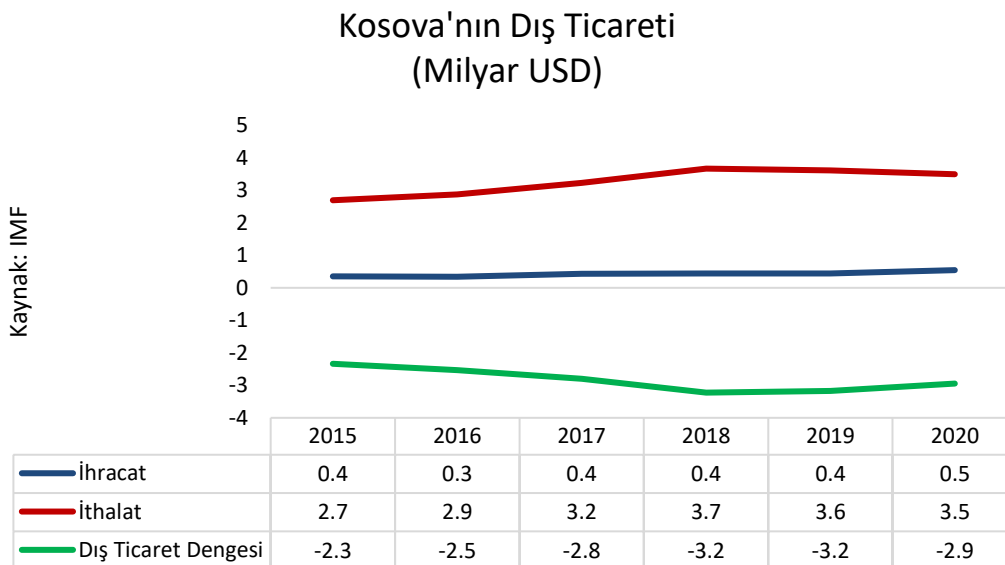
- Kosova doğal kaynaklarından önemli miktarda gelir elde eden bir ülke olup, Avrupa’da üretilen metallerin %50’sini, kömürün %48’ini ve metal olmayan madenlerin %2’sini oluşturan maden yataklarıyla bilinmektedir. Ülke 14,7 milyon linyit rezervleri ile dünyada rezerv miktarına göre 5. sırada yer almaktadır. Kömür madenciliği bölge ekonomisinde önemli bir yere sahiptir.
- Kosova’da 2007-2020 yılları arasında 6 binin üzerinde yabancı veya yabancı ortaklı şirket kurulmuştur.
- 2020 yılında Kosova’ya 341,7 milyon Euro değerinde doğrudan yabancı yatırım girişi sağlanmıştır. 2007-2020 arasında ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırım miktarı 4,1 milyar Euro değerindedir.
- 2007-2020 yılı itibariyle en fazla DYY yapan ülkeler sırasıyla; Almanya, İsviçre, Birleşik Krallık ve Türkiye’dir.

2. KOSOVA DIŞ TİCARETİ

(ITC'nin Kosova dış ticaret verilerini yayınlanmaması nedeniyle bu bölümdeki veriler IMF ve Kosova İstatistik Kurumu'ndan sağlanmıştır)

- Kosova'da dış ticaretin (mal ve hizmet ticareti toplam) GSYH'ye oranı 2002 yılında %52 iken, 2020 yılında bu oran %77'ye yükselmiştir. Bu açıdan ekonominin küresel ticaretle entegrasyon süreci devam etmektedir.
- Mal ihracatının son 5 yıllık ortalama büyüme hızı %8,2 olmuştur.
- Dış ticaret ülkenin kuruluşundan bu yana sürekli açık vermiştir.
- 2020 yılında 3,5 milyar USD'lik ithalata karşılık 545 milyon USD ihracat yapılmış ve 2,9 milyar USD dış ticaret açığı verilmiştir.
- Ülkenin AB'ye yaptığı ihracat tutarı toplam ihracatın %34'ünü oluőturmakta olup, en büyük ilk 3 AB ihracat pazarı Almanya, İtalya ve Hollanda'dır.
- Kimya, bitkisel ürünler, tekstil, metal ürünler ve ulaştırma araçları en fazla ihracatı yapılan ürünlerdir.
- AB ülkelerinde yapılan ithalat toplam ithalatın %46'sını oluőturmaktadır. En fazla ithalat yapılan ülkeler Almanya, Türkiye, Çin, İsviçre, Arnavutluk ve Kuzey Makedonya'dır.
- En fazla ithalatı yapılan sektörler göre, enerji sektörü ülkenin net enerji ithalatçısı konumundan dolayı üst sıralardadır. Makine, gıda, tütün ve alkol, makine ve plastikler de en fazla ithalatı yapılan sektörler arasında yer almaktadır.

3. TÜRKİYE-KOSOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI'NIN İKİLİ TİCARETE KATKILARI

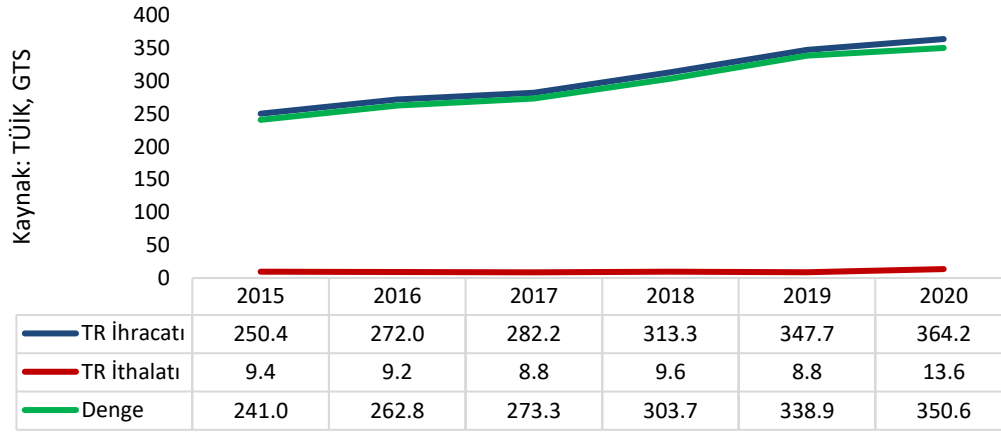
- Ülkemizle Kosova arasında 3 Eylül 2012 tarihinde başlatılan Serbest Ticaret Anlaşması (STA) müzakereleri 27 Eylül 2013'te STA'nın imzalanması ile sonuçlandırılmış ve söz konusu Anlaşma, Cumhurbaşkanı Haşim Taçi tarafından 2019 yılı Haziran ayında imzalanmış ve 1 Eylül tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- Türkiye-Kosova STA'sı sayesinde ihracatçılarımızın Kosova'ya ihracatta karşılaştıkları %10 seviyesindeki gümrük vergisi yükü 9 yıllık süre zarfında önemli ölçüde ortadan kalkacaktır. STA'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte hâlihazırda 8'li bazda 493 ürün grubunda gümrük vergisi sıfırlanmıştır.
- Böylelikle, Türk ihracatçıları hâlihazırda Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (CEFTA) çerçevesinde Kosova pazarına gümrük vergisiz giriş imkânına sahip olan Arnavutluk, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Moldova'nın yanı sıra AB ile olan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması sayesinde AB ülkelerinin ihracatçıları ile eşit koşullarda rekabet edebilecektir.
- Hâlihazırda Türkiye, 2020 yılında Kosova'ya yapmış olduğu 364,2 milyon USD ihracat ile Almanya'dan sonra 2. sırada yer almaktadır. Türkiye, Kosova'nın ithalatında yaklaşık %12'lik bir paya sahiptir.
- Kosova tarafından Sırbistan ile Bosna Hersek'e Kasım 2018'de tüm ürünlerde %100 gümrük vergisi uygulanmaya başlamış olup ülkenin en büyük ikinci ithalat partneri olan Sırbistan'dan bu tarihten itibaren yapılan ithalat neredeyse sıfır seviyesine gerilemiştir. Benzer şekilde Bosna Hersek'ten ithalatı da aynı düzeye gerilemiştir. Ancak, Bosna Hersek'ten yapılan ithalat Sırbistan'dan yapılan ithalatın yanında oldukça düşük seviyede idi. Aynı dönemde Kosova, Sırbistan'dan yapmış olduğu ithalattaki boşluğu büyük oranda İtalya, Almanya, Türkiye ve Çin'den kompanse etmiştir.
- %100 gümrük vergisi uygulaması 1 Nisan 2020 tarihinde kaldırılmıştır. Bu nedenle, aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere, Türkiye 2019 yılında Kosova ithalatındaki payını 2 puan artırarak %12'ye yükseltmiş, Sırbistan ve Bosna Hersek'in payları ise %0'a gerilemiştir. Öte yandan 2020 yılında ilgili iki ülkeye uygulamanın değişimi ile %0'a gerileyen pazar payları tekrar önceki yıllar seviyesine doğru yakınsarken, Türkiye'nin pazar payı ise %12'de yatay seyir izlemiştir.

Kosova İthalatında Ülkelerin Payı						
Ülke	2019 (Bin €)	2020 (Bin €)	2018 (Pay)	2019 (Pay)	2020 (Pay)	2021 (Pay)
AB-28	1.713.470	1.508.827	43%	49%	46%	44%
Almanya	447.646	427.227	12%	13%	13%	13%
Türkiye	431.496	409.457	10%	12%	12%	12%
Çin	340.864	324.122	9%	10%	10%	10%
Arnavutluk	223.897	190.993	6%	6%	6%	6%
Makedonya	240.641	188.728	5%	7%	6%	5%
İtalya	222.486	185.783	6%	6%	6%	6%
Sırbistan	5.784	174.044	12%	0%	5%	7%
Yunanistan	196.537	138.904	4%	6%	4%	4%
Slovenya	131.336	104.065	3%	4%	3%	4%
Polonya	104.890	103.320	3%	3%	3%	3%
Bugaristan	121.222	87.902	2%	3%	3%	2%
Hırvatistan	99.163	87.020	2%	3%	3%	2%
TOPLAM	3.496.910	3.296.919				

4. KOSOVA TÜRKİYE TİCARETİ

- Türkiye Kosova ile yaptığı ticarete net ihracatçı konumundadır. Kosova ülkemiz ihracatında 73., ithalatında ise 126. sırada yer almaktadır.
- Kosova'nın dünyadan yaptığı toplam ithalat içinde Türkiye'nin payı %12,4'tür. Bu oranla Türkiye Kosova ithalatında Almanya'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır.
- 2020 yılında Kosova'ya ihracat %4,8 artarak 364,2 milyon USD'ye yükselirken, Kosova'dan ithalat %55 artarak 13,6 milyon USD'ye yükselmiş ve 350,6 milyon USD dış ticaret fazlası verilmiştir.
- 2021'in ilk 10 aylık döneminde ise hem ihracat hem de ithalat yıllık %54 artarak sırasıyla 444,1 milyon USD ve 16,4 milyon USD seviyesine ulaşırken, dış ticaret fazlası yıl tamamlanmadan 427,7 milyon USD'ye yükselmiştir.
- Son 5 yıllık dönemde ülkeye yapılan ihracat yıllık ortalama %8 büyümüştür.
- Türkiye'nin en fazla ihraç ettiği ürünler arasında makinalar, elektrikli cihazlar, plastikler, örme giyim eşyası ve demir-çelikten eşya üst sıralarda yer almaktadır. İthal edilen ürünlerde ise alüminyumdan eşya, dokunabilir mensucat, bakır ve bakırdan eşya, makinalar ve ham deriler öne çıkmaktadır.

Türkiye-Kosova Dış Ticareti (Milyon USD)

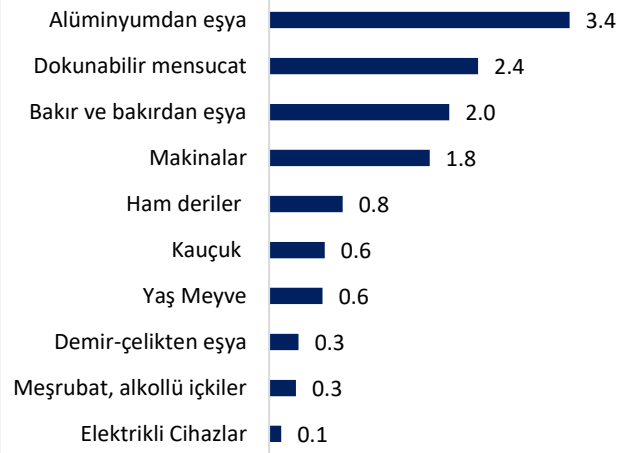

Türkiye'nin Kosova'ya İhracatı (2020, Milyon USD)

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Kosova'dan İthalatı (2020, Milyon USD)

Kaynak: TÜİK

Yatırımlar

- TCMB verilerine göre Kosova'nın Türkiye'de stok yatırım tutarı bulunmamaktadır.
- 2021 yılı itibarıyla 49 Kosova sermayeli firma ülkemizde faaliyet göstermektedir.
- Türkiye'nin ise Kosova'daki doğrudan yatırımlarının 2020 yılı stok değeri 176 milyon USD'dir.
- Kosova'da bulunan yatırımcı firmalarımız ağırlıklı olarak; üretim, finans, inşaat, ulaştırma, depolama, eğitim ve sağlık alanlarında faaliyet göstermektedir.

T.C. Ticaret Bakanlığı'ndan Sağlanan Yatırım İlişkileri Bilgileri

- Kosova'da finans sektöründe, Türk Ekonomi Bankası (TEB) 27, Çalık Grubuna ait Banka Kombetare Tregtare (BKT) 27, Türkiye İş Bankası 2 ve Türkiye Ziraat Bankası 1 şube ile faaliyet göstermektedir.
- Özelleştirme kapsamında Özerler Holding tarafından satın alınan Newko Balkan LLC Kosova'da konveyör bant, kord bezi, endüstriyel V-kayışı ve teknik kauçuk parça üretmektedir.
- Şen kardeşler şirketler Gurubu'na ait N.T.P. Kamila firması Prizren'de çikolata üretmektedir.
- Ülker başta olmak üzere birçok ürünün distribütörlüğünü yapan Atlantik Distribution, Kosova'da gıda sektöründe, FMT Group elektrikli cihazlar ve jeneratörler konusunda faaliyet göstermektedirler.
- Konak İnşaat Ltd. Şti., Prishtina Stars Projesi kapsamında Priştine şehir merkezine yaklaşık 3 km uzaklıkta 8.000 m2 alan üzerinde üç bloktan oluşan 215 lüks konut ve sosyal tesis inşaatını tamamlamıştır. Şirket aynı zamanda şehrin farklı bölgelerinde diğer konut projeleri yatırımlarına devam etmektedir.
- Çalık-Limak Enerji Konsorsiyumu, Kosova'nın elektrik dağıtımını 8 Mayıs 2013'de 26,6 milyon EUR bedelle devralarak faaliyetini sürdürmektedir.
- Arnavutluk sınırı Morine'den başlayıp Sırbistan sınırındaki Merdare'ye kadar uzanan başlangıçta 85 km olan yol uzunluğunun bağlantı yolları ile beraber 149 km'ye ulaştığı, dolayısıyla proje maliyetinin de artarak 1 milyar EUR değerindeki otoyol inşaatı Türk-Amerikan Enka-Bechtel Konsorsiyumu tamamlanmıştır. Aynı konsorsiyum Kosova'yı Makedonya sınırı ile bağlayacak ve toplam uzunluğu 65 km olan ikinci otoyol projesinin de inşaatına devam etmektedir. Söz konusu otoyol projesi 2018 yılı sonunda tamamlanmıştır.
- Priştine Uluslararası Havalimanı, 2013 yılından beri Limak-Airports de Lyon ortaklığı tarafından işletilmektedir.

- Kosova'nın başkenti Priştine'de Kadın Hastalıkları Bahçeci Doğum ve Tüp Bebek Hastanesi ile International Health Center MR ve tanı merkezi faaliyet yürütmektedir.
- Enerji alanında Kosova'da Güriş İnşaat'ın yenilenebilir enerji yatırımları bulunmaktadır.